

Az Ige tükrében.

Testvériség.

II. Kor. 11^{28—29}. Mindezekon kívül van az én naponkénti zaklattatásom, az összes gyülekezetek gondja. *Ki beteg, hogy én is beteg ne volnék? Ki botránkozik meg, hogy én is ne égnék?*

Sokszor elnézem azt a gondtól barázdált homlokot, azt a jóságos arckifejezést, amilyenek Rembrandt az apostolt látta és kiábrázolta. Úgy tetszik nekem, mintha megelevenednék előttem a kép s csöndes szóval beszélni kezdene a sok fáradtságról, nyomoruságról, virrasztásról, éhségről, szomjuságról és meztelenségről. De talán legtöbbet szólna arról a sok zaklattatásról és gondról, amit gyülekezetei neki okoznak. Nem panasszal és zúgolódó szóval, hanem az ő gyengeségében való dicsekedéssel, gyermeki hittel abban a Mennyei Atyában, aki mindörökké áldott (30. 31 v.).

Mindnyájan hallottunk már arról a csodálatosan érzékeny műszerről, a szeizmográfáról, amely felveszi és mutatója kilengésével jelenti a távoli földrészek megrendülését. Ilyen csodálatosan finom alkotás volt az apostol lelke is. Ha a római kereszténynek hitének híre van az egész világon, hálálkodással örvendez az Istenben. Ha a korinthusi gyülekezet beteg s viszálykodás, bálványozás, paráznaság és felfuvalkodottság burjánoznak az apostolok lelki vetésében, az ő lelke is a harag, a szégyen, a csalódás tűzében ég. A jeruzsálemi szentek nyomorusága az ő szüksége is, ami felől érdemesebb írni, mint a saját nélkülözéséről (Filippi 4^{10—12}). Gondja kiterjed az Epafroditus betegségére, amely az ő szomorúsága is (Fil. 2²⁷), épúgy mint a Filemon megszökött szolgájára, Onézimusra, és Timotheusnak, a „szeretett fiúnak“, Titusnak, a „közös hit szerint való igaz fiúnak“ a legbensőbb szülői szeretet hangján írja leveleit.

Vajjon mindez csak beteges érzékenység, meddő ábrándozás-e? Sokan hajlandók a dolgot így fogni fel. Az aeszthéta lelkek közös jellemvonása a másokkal való *együttérzés* képessége. Ha mindjárt egy gyermek szomorkodik is csak egy kis kertecskében . . . eltorzul tökéletesen a teremtés egész ábrázata — írja a De Profundis szerzője az ő korábbi, szerencsésen meghaladott lelki állapotáról. A másokkal, a másokért való élés

sokszor akadály a annak, hogy kifejtsük saját egyéniségünket, kísértés a passzív álmodozásban és kisszerű jótékonykodásban való elmerülésre.

És mégis azt mondhatjuk, hogy a testvéri együttérzés nélkül nincs sem keresztyéni lelkület, sem pásztori munka. Nincs nagyobb akadály Isten országának, mint az a hideg, tartózkodó modór, mely a hivatali felsőség ünnepi ruhájában, vagy a szellemi kincsek képzelt birtokában közönyös szívvel halad el embertársai öröme vagy bánata mellett. Oh, hogy éhezi és szomjuhozza egy-egy mellettünk vergődő szív a szeretetnek egy cseppjét, az érdeklődésnek egy szíves szavát — és mi nem akarjuk azt kimondani! Pedig, de más volna a mi életünk is, ha szívünkben a Krisztussal, oda lépnénk elhagyott embertársunk mellé s megkérdeznénk tőle: mit akarsz, hogy cselekedjem veled, miben lehetek segítségedre, mi a panaszod, miért sírsz? Mint egy fényes szárnyú angyal járna előttünk ez az érdeklődő szeretet, felnyitogatná előttünk a szívek berozsdásodott ajtóját, úgyhogy örömmel süлhetne oda be Isten kegyelmének, — áldott, életet támasztó napja.

A gyülekezet miatti zaklatás, a betegek miatti lelkifájdalom, a botránkozás miatti égés — ezek nélkül nincs igazi lelkipásztor sem. Mihelyt ezek az érzések eltompulnak a saját érdekeinkért vívott küzdelem zajában és nem engedjük őket ismét úrrá lenni felettünk, letehetjük kezünkbe a bibliát, ledobhatjuk vállunkról a palástot. Alkothatunk ezután is nagy dolgokat, megnépesíthetjük egyházunkat új épületekkel, emelkedhetünk a közhivatalok fényes polcain, — mindez csak az emberek szeme előtt lesz dicsőséges, de a Mester elfordítja rólunk jóságos tekintetét s lelkünkbe markol az ő valódi szava: *Nem ismerlek téged.* Munkánk pedig csak széna és pozdorja lesz, melyet megemészl az Itelet ama napja.

Testvéreim, jertek járjunk el Pálhoz meleg, érdeklődő, figyelmes, előzékeny szeretetet tanulni. Malamikor köteteket írtak az ő theológiájáról, apostoli munkásságának külső lefolyásáról, újabban pedig az ő Krisztushoz való viszonyáról. Ezért lett ő a legtöbb keresztyén előtt a nagytudományú theologus, az utánozhatatlan vallási agitátor, a hozzáférhetetlen misztikus, aki helyett olyan sietve menekülünk az őszinte, a világos, az örök üde Jézushoz. *Pedig ha nézzük őt ez emberekhez való viszonyában,* ismét barátunk lesz ő, egy jobb szívű, erősebb lelkű testvérünk, aki többet merített a jézusi kegyelem forrásából, mint mi s akikhez éppen ezért mindig bátran fordulhatunk lelki meggazdagodásért, megszentelődésért. És ő kezünket megragadva vezet egy új ország: az igazi testvériség felé.

Nagy Géza.

Igehírdetés — Kultusz.

Cséplés után.

— Balogh Endre koporsója felett. —

Ésaiás 28. 23—29.

Balogh Endre elcsendesedett szíve különös szántóföldje és cséplőszérűje volt a Kegyelmes Istennek. Éles ekevas barázdálta, acélfogu borona egyengette el. Bot, pálca és cséplőszánka járt keresztül rajta. Amennyi megpróbáltatást és szenvedést ő maga megírt magáról kislányához szóló szomorú hatytudalában, oh, nagyon elég, hogy szívünk mélyéig megrendülve, könnyezzünk felette. Hát még azok, amiket nem mondott, nem mondhatott el? Így, kívülről nézve 44 éves rövid életét és csak földi, emberi szemekkel nézve azt, meg kellene rettennünk attól, hogy lehetséges ilyen élet is, amely szinte kezdettől végig nem volt egyéb, mint fájdalmas és hiábavaló tusa a halállal. De, kérdi alapigénk, mindig szánt és a szántó, mindig barázdál és boronál? Nem vet és egyenget is? És még egy mélyebb kérdés: Mindent cséplőszánkával csépel-e? nem bottal és pálcával is? És amikor hajtja felette szekere kerekét s lovait, szét is töreti? Kedves testvérünk, Balogh Endre szenvedő élete csodálatos bizonyágtétel arról, hogy a testi-lelki gyötrelmek nem érthetetlen és föllázító végzet, hanem a Seregek Urának csodás tanácsa, nagyságos bölcsessége, mert vetés és cséplés vala ez az örökkévaló Isten boldog és dicsőséges céljai számára. Mi, emberek, sokszor még azt sem látjuk, hogy a szenvedések között különbség van; könnyfátyolozta szemünk előtt valamennyi egyformán kegyetlen és céltalan. Isten igéje finom halk figyelmeztetéssel csendül: van előkészítés áldott magvetésre és van áldott betakarításra is. Az Isten munkája bennünk: vetés és cséplés.

Testvéreim, az isteni Gazda különös gonddal, nagy, édes szeretettel nézett erre a drága parcellájára az Ő végtelen munkamezejének. Balogh Endre szíve jó föld volt, tele titokzatos életerőkkel, Isten szerint való gazdag lehetőségekkel. Nagyon szépet álmodott róla a Gazda, mikor az első tavaszi hajnal pacsirtadalog, áradó fényében megindította rajta az éles, csillogó ekét. Nem is csak egyféle magot akart kapni belőle: az aratás napjára tekintve, szép rendben látta rajta hullámzani a fekete kömény, az illatos kömény, a színbúza érett tábláit. Terve szerint járt erős, bölcs keze alatt az eke, itt-ott csak a felszínen hasítva, itt-ott a mélybe vágva s terve szerint morzsolt és egyengetett acélfogaival a borona. Mi minderre csak egy szót tudunk: szenvedés. Ő isteni mosolyával lendítve áldott kezét, atyai szívéből a maga helyére szórta a magot: fekete köményt ide, illatos köményt oda, színbúzát a mélyre...

Mert nem örökké szántott és boronált: mikor csend volt, édes intermezzók, boldogan suhanó évek rövidnek tetsző röpte, akkor vetelt a Gazda. És a mennyei vetés kikelt, felnőtt, megérett, amint meg vala írva felőle.

Az utolsó 12 esztendőre a mi emberi nyelvünk megint csak ezt mondja: betegség. Pedig ez a mennyei cséplés ideje volt, a Gazda álmának megvalósulása, a termés betakarítása. Bot veri ki a fekete köményt, pálca az illatos köményt, cséplőszánka a szinbúzát. De egyikkel se töreti szét az Úr a szívet magát. Nem, hanem megdicsőíti.

Ime, a cséplés is elmúlt. Nagy, áldott, ünnepi csend lebeg a megvert, megtaposott szérű felett. S rajta ki van terítve a termés: Balogh Endre szívének boldog áldozata.

Ott a fekete kömény: az a bús, szívetfacsaró, megrázó világszemlélet, a szenvedő, tragikus emberlelkek mélységes szeretettel való megértése és lelkünkbe markoló való ábrázolása, melylyel Balogh Endre azt az isteni szolgálatot végezte, hogy kemény szívünket részvétre, irgalomra, megalázkodó lehajlásra indítsa, amikor hangszerévé lett ebben a világban némán gyötördő lelkek fekete tragikumának s szívszerint való ügyvédjévé a bűn legázoltjainak. Ez a vád fekete termése, amelyet élénk tár: lássátok, ezek vagytok ti, ennyi szenvedést okoztok ti, ennyi néma fájdalom vonaglik önző lábatok alatt. Bizony, bottal verte ki Isten lelkéből ezt a tragikus termést, de a bot mi voltunk, emberek!

És ott az illatos kömény: világlátásának fekete szövetén költészetének édes illata árad át, nagy szeretete, finom, meleg, simogató szelidsége, édes tisztasága, halk reményei, szemérmes hite, — s mily különös! — ott van, oly láthatatlanul, de oly bizonyosan, mint a virágillat, az élet erős, olthatatlan, sóvárgó szerelme is. Bizony, ezt is szenvedések verték ki lelkéből, de finomabb szenvedések suhogó palcái. És ezek a palcák Isten kezében azok voltak, akiket szeretett, akik szerették. Vannak édes fájdalmak is: a hitves önfeláldozása, a kicsi leányka ártatlan csacsogása, a rokoni és baráti szeretet: megértitek-e, hogy ez is szenvedés lehet annak, aki a halál árnyékában élt? Olvassátok el utolsó írását és megértitek.

Vége ott van a szinbúza is: érett, nemes férfijelleme. Érték az örökkévalóság számára. Az a jellem, amely igazságból és háládatosságból volt ötvözve, halhatatlan kincs, az Isten remeke. Ezt a szinanyany búzát már cséplőszánkával kellett kivennie; a halálos kór szekerének kerekei és lovai hajtottak át meg át rajta... és a testnek szét kellett töretnie... De nem törtetett szét a lélek!

Azért ne nézzetek többé a romokra, a letarolt mezőre, a megtiport szérűre, nézzetek a lélekre, s áldjátok azt, aki magának elkészítette s mennyei csűrőbe takarta.

Ti pedig, akiknek szívéről szakadt le, s akik elmerülte-

tek a gyászban, merüljete mélyebbre, a gyász alá, az édes bizonyosságba, hogy ő most már egészen és változhatatlanul a tiétek lett s Isten általa készít titeket, boldog találkozásban, örök céljaira.

S te szegény erdélyi magyarság, ki test szerint megint vesztettél egy drága értéket, szívedbe zárva tartsd meg azt, amit lélek szerint kaptál belőle. Olvaszd bele munkádba, szenvedéseidbe, reménysegeidbe, hogy megtartó erőddé váljon tragikus utadon, amely, ó mégsem a széttöretésnek, hanem a mennyei cséplésnek fájdalmas, szent útja a Krisztus által.

Kolozsvárt, 1925. március 11-én,

Makkai Sándor.

A kereszt szabadítása.

— Beszédvázlat nagyheti istentiszteletre. —

Rom. 6. 1—14.

Pál apostol idejében a pogány világot a halhatatlanság utáni szomj égette. A mysteriumok hirdették, hogy megtalálták a nagy titkot: egy Istennek a halálában kell részt venni, halálába keresztelkedni, vele eltemetetténi, halálának hasonlósága szerint vele egyggyé lenni és akkor a feltámadó istennel együtt mi is feltámadunk és elnyerjük az örök boldog életet.

Nagy, a legnagyobb gondolat vajudott a világ szívében, ki is lett mondva, de nem adott valóságot, mert ezek az istenek erőtlen, képzelt istenek voltak. A szív bódulatba esett, de keserű kiábrándulásba halt bele.

Pál hirdette és mutatta meg a világnak a valóságot, hogy ez a nagy, igaz gondolat, hogy lehet ábrándból és öncsalásból boldog igazsággá. Ő hirdette a Krisztust, azt a Megváltó Istent, aki *valóban* meghalt és akinek halálát *valóban* el lehet és el kell szenvedni és akkor *valóban* a miénk az örök élet.

A *kereszt szabadítását* hirdette a bűn halálából és az Istennel való szent, lelki örök életet.

I. A kereszt szabadító hatalma először abban van, hogy erőt ad nekünk a bűnnek való meghalásra. Ezt példázza a *kereszttség* is. Halálba keresztelkedni, a Krisztus halálába keresztelkedni: elmerülni — mint egy folyamba — a Krisztus szenvedéseibe lelkünk egész odaadásával. Ezek a szenvedések a mi bűneinkért voltak. A bűnt szenvedte, helyettünk szenvedte és érettünk szenvedte el a szent Krisztus. Az ő szívével elszenedni bűneink szörnyűségét, állapotunk fájdalmas kárhozatát, elmerülni a bűn feletti bánatban, ítélni és meggyűlölni azt a szentséges imádatával: ez a bűnös én kínos, keserves halála Krisztussal. Egy lelki keresztre feszítettés,

„hasonlatossága az ő halálának“, melyben ömberünk megfeszítettelik, a bűn erőtelenné tételik és mi, a mi igazi lényegünkben felszabadultunk a bűn alól e halál által. Ehez pedig ő adja a szívet, amely ezt eltudja viselni, ő adja az erőt, amely ezt véghezviheti, csak az ő keresztyének lelkünkben való átkarolása adja e szabadítást.

II. Ez a keresztyén *egygyé* tesz vele, aki *feltámadott*. Ha a bűnnek az ő halálával haltunk meg, feltámadásában is részesülünk: új életet nyerünk, Vele élünk új életben, őt, az ő életét éljük az Istenben. Ez az élet, amely napról-napra tárja fel előttünk mind nagyobb és dicsőbb titkait, már e földön *örök-élet*, amelyen tér, idő, halál nem uralkodnak. A keresztyén megfeszít minket a végességtől, ha megszabadított már a bűntől.

*

A testi halál elveszíti jelentőségét arra nézve, aki már e földön meghalt lelkében a bűnnek és feltámadott új életre a Krisztussal. Azon már itt Krisztus uralkodik. Annak a halál ajtó lesz Istenhez, teljes dicsőségbe. S ez az ajtó se sötét, üres és rémes többé, mert „az ajtó én vagyok“: a Krisztus.

M. S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vallásos nevelés.

A konfirmáció reformja.

Már van legalább egy emberöltőnyi ideje, hogy ez a kérdés felvetődött egyházunk életében és különböző megoldási lehetőségek is bő számmal keletkeztek vele együtt. Hogy tényleg egy komoly és elintézésre váró kérdés, az onnan is látszik, mert folytonosan *más és más formában* vetődik fel. Hol mint az egyházi *iskoláink* egyik alapkérdése, rámutatván arra a szükségre, hogy az egyháznak, mint nevelő intézménynek, minő kötelességei vannak ifjú tagjaival szemben. Máskor *liturgikus* oldala nyomul előtérbe, s azok a kérdések merülnek fel, milyen elemei vannak a konfirmációnak, mi az tulajdonképpen, vizsgálat-e, melyben a gyermekek a keresztyén hitigazságokban való ismeretüket és jártasságukat bizonyítják be, vagy egyszerűen egy liturgikus tevékenység, mellyel őket az úri szentvacsorára bocsátjuk, s „a gyülekezet felnőtt tagjai közé“ beiktatjuk. Máskor részletkérdések emelkednek ki: jó-e vagy nem jó a konfirmációi *Káté*, mit kell annak tartalmaznia, mi legyen: ismeretanyag-e vagy hitvallás, tartalmazzon-e történeti részeket, olyan legyen-e, amely könnyen érthető, vagy pedig ép az az előnye, ha klasszikus tömörségű és azt követeli, hogy aki tanulja, szóról-szóra tanulja meg, mint egy bibliai helyet vagy

egyházi énekszöveget! Aztán felmerült a konfirmálás időpontjának a kérdése: az alföldi gyülekezetben 10 éves korában a vallásórák alatt készítik elő a gyermeket, levizsgáztatják a vallásból, felrendelik egy vasárnapra, mikor különös szertartáson keresztülvé értesül arról az öröndetes tényről, hogy ő már konfirmált, amiből az a haszna van, hogy év végéig nem kell többet vallásórára járnia s év végén az ő osztálya nem vizsgázik vallásból. Nálunk, falun 14 évet betöltött gyermekek konfirmálnak, aki három évi pihenés — a VI. elemi osztályból való szabadulása — után ismét betüre szorítva érzi magát, melynek keserőségét csak az enyhíti, hogy a konfirmáció alkalmából a szép ruha, az ünnepeltetés, utána pedig az első tánc és az első cigaretta kilátása kecsegtet. Másutt még ezt is nagyon korainak tartják, Hollandiában 18—20 év körül is csak nagy meggondolás után konfirmálják a gyermeket. Aztán a konfirmáció előkészítés számtalan módja, eszköze, egyénenként változó eljárása zavarja az egész kérdést. Némelyek indokoltan adják elő azt a véleményüket, hogy hiába, mert a konfirmáció előkészítés igazi mértéke az, hogyan tudja a gyermek a Kátét, mert ami szép dolgot neki mondanak, az mind elenyézik, feledésbe merül, amit azonban megtanul azt öreg korában sem felejtí el, és örök kincse marad. Mások arra hivatkoznak, hogy az előkészítés alatti lelki hatásoknak kell eleve neknek és mélyeknek lenniök, s ezt úgy éri el, ha minden előkészítő óra egy-egy istentisztelet lesz, s nekiállunk a gyermekeknek, és predikálunk nekik unalomig a Káté már régen ismert tételeiről, mialatt az analfabétáknak kihagyjuk a miatyánkot, hiszekegyet, tízparancsot, hogy azt legalább tanulják meg.

Már ezekből is látszik, hát még az el nem számolt kérdésekből, hogy a konfirmáció ügyét *nem lehet részletekben* megoldani, s nem lehet egyes kérdéseket kiragadni belőle, hogy azok megoldásával felforgassuk az egészet. Sokan rámutattak már erre. „Az Út” maga első évfolyamában kitűzte tárgyalásra a kérdést. Ott Makkai Sándor szedte össze azokat a kérdéseket amelyek a konfirmáció ügyét érintik, hangsúlyozva már akkor a kérdés fontosságát is, de azt is, hogy a megoldás nincs olyan közel, mint gondolnók, s nem is közelíthető meg gyakorlati apróbb kérdések megoldásával. Hangsúlyozza, hogy tisztázni kell, mi a konfirmáció lényege és célja, mi a konf. előkészület lényege, és milyen jellegűnek kell annak lennie, csak azután jön az életkor, időtartam, szertartás, stb. kérdése.

Nyilvánvaló, hogy ha ezeket a kérdéseket mind sorra vesszük, láthatjuk, a konfirmáció egész problémája elsősorban függ magának az egyháznak a felfogásától. Az egyház felfogásában való ingadozás a leggyakoribb és legbiztosabb oka a konfirmáció kérdésében való ingadozásnak is. Mint ahogy minden életnyilvánulása az egyháznak, úgy a konfirmáció is az egyház kálvinista fogalmából magyarázható ki. Ha az egy-

házat csak *szociális* intézménynek tekintenénk, nem lenne érthető, miért konfirmálhatunk olyanokat, akik az egyháznak, mint szociális közösségnek teljes jogú tagjai gyanánt nem tekinthetők, mert nem bírhatnak még jogokkal az egyház külső élete intézésében. Ha az egyházat *tanító* intézménynek nézzük, a konfirmáció célját sem láthatnánk másban, mint abban, hogy az egyház hittételeit betanítja, ha a katolikus egyház fogalmat vallanánk az egyházat odaállítva a hívő és Isten közé, akkor a konfirmáció lezárása lenne az egész vallásos fejlődésnek, egy hűségeskü az egyház iránt s ezzel a vallásos nevelésnek a legmagasabb pontja is lenne. Ha az egyházba való beletartozás szintén egy szertartástól függne, akkor az úrvacsoravétel lenne a konfirmáció célja, nem pedig pecsétje, s ha a teljes vallásos fejlődés végső frontjául, akarnánk odaállítani, akkor nem 18—20, de sokszor 25—30. életévre kellene azt kitolnunk.

A konfirmáció cselekménye azért különösen fontos és a problema azért olyan nehéz, mert a konfirmáció az egyház munkásságának mind a négy, de különösen három tevékenységi ágában egyformán jelentős szerepet tölt be. Beszélhetünk a konfirmáció problémájáról az *igehirdetésben*, mikor azt kérdezzük, mi az a homiletikai elem, amit a konfirmációi beszédnél használunk kell, mi a konfirmáció homiletikuma. Beszélhetünk róla a *Katechetika* területén, s akkor nézzük, mint a vallásos nevelés egyik szakaszát és kérdezzük, a vallásos nevelés célja hogyan jelenik meg a konfirmációi előkészítésben, milyen talajon, milyen eszközökkel dolgozik. Ha a *liturgika* oldaláról nézzük, arról kell gondolkoznunk, mi a konfirmációnak, mint szertartásnak az alapgondolata, hogyan fejeződik ki, szemléltetődik a konfirmáció mint a vallásos tapasztalatok egy bizonyos komplexuma a kultuszban. Végül kétségtelenül beletartozik a *cura pastoralis* körébe is, miután az egész gyülekezet nevelésében, a konfirmándusok és konfirmáltak lelki gondozásában és a gyülekezeti munkában keresni kell a módokat, melyek az ifjúságnak épen ezt az osztályát a gyülekezet egysége életébe beletagozza.

A konfirmációban magában a következő elemek vannak, melyek lényegének egyes vonásait teszik: a konfirmáció *egyházi* cselekmény, de az egyház itt nem szociális oldalról, hanem vallásos oldalról jelentkezik, mint Isten országának megvalósulási tere, mely a benne levő és őrizetére bízott kegyelem, javak *önálló* használatába a gyermeket bevezeti, s mikor ezen az úton megindítja, s az önálló és öntudatos keresztyén élet lehetőségeit neki megadja, egyúttal annak a *közösségnek*, melynek létet épen ez a keresztyén élet ad, a gyülekezeti közösségnek a támogatásáról és segítségéről is biztosítja. Az öntudatos ker. élet első lépése a hozzánk való személyes kegyelem tapasztalása, s e kegyelem erejének a közösségben való

megélése: az *úrvacsora*. Ezért nem lehet *úrvacsora* konfirmáció nélkül, s akármilyen szertartás legyen is, az igazi konfirmáció az igazi *úrvacsorában* való részesedés. Látszik ebből, hogy azok a részletvonások, melyekről az előbb beszéltünk, s melyekkel sokan a konfirmáció lényegét akarják megragadni, nem merítik ki ezt a lényegét, csak egyes vonásait, különböző oldalait mutatják. A konfirmáció a *gyermek* vallásos fejlődésének egy szakasza, melyben az egyház javait és értékeit éli meg, de nem lehet végső pontja a fejlődésnek, mert ez a ker. élet folyton gyarapodó, erősödő. Nem fejezi be az egész vallásos nevelést, csak annak egyik szakaszát, azt, mely a vallásos értéket a közösségben fogja fel, és ebben megfelel a gyermek vallásos fejlődése egyik pontjának, mely után az egyéni, önálló és öntudatos, folyton gazdagodó lelki élet virágozik ki. Ezt kell értenünk hitbéli nagykorúság alatt, és semmiesetre sem azt, hogy aki konfirmált, az már be is végezte a fejlődést és további haladásra nem tarthat számot. Az *egyház* oldaláról a konfirmáció az új nemzedék tudatos magához való kapcsolásának az aktusa, mikor az egyház az új nemzedékben kivirágozni és kiteljesedni látja azt a hitet, ami az ő létét adta, s ami az ő életének alapja. Ugyanez történik a helyi *gyülekezetre* nézve a konfirmációban, mely ebben éli meg, hogy ő az egyetemes ker. egyháznak tagja, az ifjakban látja jövődjének biztosítékát, az ő hitükben alapját s a közösségben, melyet vele meg tapasztalnak, a megújulása zálogát. A gyülekezet és a konfirmáció nem választható el egymástól és nem nézhető külön, az egész gyülekezet ünnepe az, s nála nélkül értelmetlen.

Ha a konfirmáció gondolatát így fogjuk fel, sokkal könnyebb lesz most már szétszedni és csoportosítani azokat a kérdéseket, melyek reá vonatkoznak, és pedig az egyház három tevékenységi körében, ahol a konfirmáció kérdése legtöbb vonatkozást tartalmaz: a vallásos nevelésben, pásztorációban és kultuszban.

A *vallásos nevelésben* elfoglalt helyére nézve a következő főbb kérdések jöhetnek tekintetbe: mi a konfirmáció helye és a konfirmáció előkészítés szerepe az egész vallásos nevelés szervezetében? Mennyiben tanítás és mennyiben nevelés a konfirmációra való előkészítés? Mi az előkészítés anyaga, milyen legyen a Káté, tartalmilag és módszerileg? Milyen módszerrel történjék az előkészítés? Az ifjúság szellemi fejlődésében milyen motívumok azok, amelyek a kátétanítást illetőleg előkészítés során különös gondban részesítendőek? A *pásztoráció és gyülekezeti munka* körében a kérdések következőképpen merülnek föl: milyen szerepe van a konfirmációnak az egész gyülekezetnevelés s különösképen az ifjúsági munka programjában és szervezetében? Hogyan lehet odaállítani, mint kiindulópontot a konfirmációt a gyülekezetnevelés alapjául? Milyen módszereket lehet alkalmazni és eszközöket fel-

használni arra, hogy ezt a célt a konfirmándusok és konfirmáltak nevelésével elérjem? stb. — A harmadik körben, a kultusz cselekmény milyen alakot ölt, milyen szerepe van itt a konfirmándusoknak, a gyülekezetnek, mint liturgusnak stb.

Mielőtt a konfirmáció reformjára vonatkozólag nézeteinket előadnánk, a legújabb olyan javaslatokról kell megemlékeznünk, melyek ebben a kérdésben fölmerültek.

Első ezek közül a múlt évben hozott határozata a görgényi egyházmegyének, mely a konfirmáció idejére vonatkozik, s melynek lényege az, hogy a konfirmáció előkészítés időtartamát ki kell tolni négy hónapra, mely alatt sokkal komolyabb előkészület adható. Az erre a javaslatra pro et contra bejött válaszokban és véleményekben érdekesen tükröződik az a bizonytalanság, mely a kérdés körül lebeg. Némelyek nem az időtartam, hanem a gyermek életkorának kitolásában látják a segítséget, mások ragaszkodnának a régiekhez, azt vallván, hogy ez az újítás részben kivihetetlen, részben felesleges. Az udvarhelyi egyházmegye által elfogadott vélemény (Nagy Lajos. Ref. Szemle 1924. 91. l.) több évre akarja beosztani magát az előkészítést, ugyanilyen nyomon jár Kacsó Lajos egy igen eredeti terve (R. Sz. 1924. 134. s köv. ll.), mely abból a nagyon alapos elgondolásból indul ki, hogy a korhatár és a lelkifejlettség nem minden esetben egyezvén meg, a konfirmáció időpontját — állandó, az iskola után kezdődő előkészítés mellett — a lelki fejlettséghez s nem az évek számához kell kötni. Egy vázlatát az egész megoldásnak kíséreltem meg bevezetni „Még egyszer a konfirmáció kérdéséről” c. cikkemben, (R. Sz. 1924. 192. l.) rámutatván arra, hogy minden vélemény követeli — ha némelyek negative is — a kérdés megoldását s találkozik abban, hogy úgy maga az előkészítés alapossága, mint a külső alaki kérdései a konfirmációnak (korhatár, időtartam) elsőrendű fontosságúak.

A görgényi javaslatához most csatlakozott egy másik, a nagyszebeni e. m. javaslata, mely négy hónap helyett három évet hoz javaslatba, úgy azonban, hogy a konfirmációi előkészítés egy vallásos ismétlő iskola jellegét viselné magán, mely munkában tanítóinkat használnánk fel különösen. E javaslat nyilvánosan, irodalmilag nem tárgyalatott, de az egyházmegyék közül sok beadta már erre a véleményét. A hunyadi e. m. még a görgényi javaslatához szólva azon az állásponton van, hogy a konf. oktatás idejét kizárólag a helyi körülmények szabják meg, nem lehet senkit kényszeríteni rá, hogy keresetét és lakását otthagya, a születési helyén konfirmáljon, tehát a legalkalmasabb időben tartandó előkészítés után 15 éves korban konfirmáljon mindenki. Hangsúlyozza, hogy az egész népiskolai tanterv átdolgozásával a konfirmációra való előkészítést kell annak alapjává és céljává tenni. A sepsi e. m.

szükségesnek látja, hogy a gyermek 18 éves koráig nevelésben és pedig rendszeres vall. nevelésben részesüljön, magának a javaslatnak el vagy el nem fogadásáról nem szól. Az *orbai* e. m. figyelmeztet azokra a nehézségekre, melyek a terv útjában az áll. népokt. törvény oldaláról állanak, mely 14 éves kort szabván meg a tankötelezettség korhatára gyanánt ettől még 4 évi konf. oktatás 17 éves konf. korhatárt eredményezne, utal a helyiség hiányára s csak 1 évre óhajtja a konf. előkészítés idejét kitolni, azt is ott, ahol a körülmények megengedik. A *gyulafehérvári* e. m. elfogadja az eredeti tervet, biztosítani kívánja azonban a lelkész munkássága révén a vallásos képzés alaposágát. A *kalotaszegi* e. m. csak a téli hónapokra óhajtja ezt megkötni, hetenként két délutánra, a renitensek konfirmációját 17—18 éves korra akarja kitolni. Az *udvarhelyi* e. m. a hunyadi által említett nehézségekre utal, s várni óhajt a tervvel a felek. iskolai törvény megalkotásáig, mely az egész köznevelés által igénybevett időt megszabja és így módot nyújt a lelki munkák időbeli beosztására.

Kár, hogy az összes vélemények híján még nem kaphatunk egy általános képet arról, hogy milyen a közvélemény a konfirmáció reformja tárgyában. Mert bizonyos, hogy az olyan gyakorlati nehézségek, melyekre egyik-másik vélemény célzó, akármilyen fontosak legyenek is az egész reform *külső alkatát* tekintve, egyáltalában nem befolyásolhatják a konfirmáció *lényegéről*, annak a vallásos nevelés egész szervezetében elfoglalt helyéről való meggyőződésünket.

Az első, ami etekintetben fontos az, hogy meg kell különböztetnünk a konfirmáció tényét, magát, az előkészítés, valástanulás és vallásos nevelés tényeitől. Mert míg a konfirmációra való lelki előkészítés rövid idő alatt megtehető, a vallásos nevelést csakis arra a hat hétre, vagy akár egy évre szorítani, képtelenség. Véleményünk szerint tehát *külön* kell a vallásos nevelésnek az iskolaköteles koron túl való kiterjesztéséről és *külön* a konfirmációi előkészítésről beszélni. Maga a konfirmációi *előkészítés* a következő elemekből kell, hogy álljon: *tudatosítása* annak a hitnek, melyről a gyermek vallást akar tenni, s mely azon egyház hite, melyhez tartozik; ezt a hitet *személyessé és bensővé* tenni, hogy az számára ne egy külső hitvallás, hanem saját személyes hite kifejezése legyen; bevezetni azokba a *módokba*, melyek által azt a hitet tovább élheti, személyes és közösségi életében, Maga a szoros értelemben vett konfirmációi előkészítés tehát ezen elemek szerint a hit rendszeres összefoglalásából, a ker. élet alapjainak és módszereinek megismertetéséből áll. Csak természetes, hogy egy ilyen előkészítés nem húzódhatik esztendőig, mert ez csak elnyújtaná és megerőtlenítné azt, hanem egy 4—6 hetes lelki gyakorlat lehet csak, melyen a gyermekek nem annyira értelmileg készíttetnek elő, hanem lelkileg lesznek alkalmasakká

és készkévé hitükvallására és az Isten országáért anyaszent-egyházukban való munkálkodásra. A konfirmációra való, hosszabb értelemben vett előkészítés idejét tehát évekre kitolni nem tartom szerencsés gondolatnak, annyival kevésbbé, mert a konfirmáció pecsétje az Úri szent vacsora lévén, tulajdonképen erre kell az előkészítésnek irányulnia.

Egészen más dolog most már a konfirmándus kor előtti időben a gyermekek *vallásos nevelése*, mely a konf. előkészítéssel semmikép sem tévesztendő össze. Mert amilyen helytelenek tartanánk azt, hogy magára a konfirmációra való előkészítés foglaljon el három esztendő, ép oly képtelenségnek kell tartanunk azt, hogy az iskolát kijárt 12—15 éves ifjúság vallásos nevelését komprimálni akarjuk a konfirmációi előkészítésre, s miután az iskolából kikerül és három évig a fegyelmezetlenségnek és gondozatlanságnak volt kiszolgáltatva, a konfirmációi előkészítés úgyszólván rövid hetével ezt az egész kérdést megoldottnak tekintsük. Sem a négy hetes, sem az egy éves konf. előkészítés *fel nem menthet* bennünket az alól a felelősség alól, hogy az iskolai nevelés alól kikerült és konfirmandus korba még nem jutott gyermekeket vallásos hatások alatt ne tartsuk, hanem megnyugtassuk magunkat azzal, hogy husvétől áldozócsütörtökig járnak „a paphoz”.

Itt tehát két kérdés van: *először*: hogyan gondoskodjunk az iskolából kikerült gyermekek vallásos neveléséről a konfirmációig, *másodszor*: ebben a vallásos nevelésben milyen helyet foglal el a konfirmációi előkészítés. Ez a két kérdés külön dolog, egyiket a másikkal megoldani nem lehet, mindkettőt együtt kell megoldanunk. Amit a konfirmációi előkészítés elmélyítése, annak a gyermek lelkébe való közeljutása, stb. érdekében felhozunk azt *nem lehet elhallgattatni* és nem szabad elhallgattatni olyan kifogásokkal, hogy van-e vagy nincs-e helyiség és elengedik-e a szülők a gyermekeket lakóhelyükre, hogy konfirmáljanak. Véleményünk szerint magának a konfirmációnak a kérdését *leghatározottabban és legkeményebben* meg kell szorítani, s megszabni újra, hogy ebben a kérdésben úgy a hívek, mint a lelkész részéről minden megalkuvás, „múltánosság okokból és tekintetekből” folyó, lehetetlen állapotokra vezető engedékenységek vagy kibúvás gyökerében megszüntessék. Ami pedig a serdülő ifjúság *vallásos nevelését* illeti, ebben a kérdésben meg kell tenni minden lehetőt, hogy ez alól egyetlen gyermek se húzassa ki magát. Erre föltétlenül szükségünk van, nem az egyház, vagy a nemzet, de Isten előtt nem hordozhatjuk el a felelősséget, ha helyi körülmények és egyéb ürügyek miatt ezeket a gyermekeket kibocsátjuk a kezünk közül.

Ilyen módon, a serdülők vallásos nevelése és a konfirmációi előkészítés szétválasztásával meg lehet oldani a kérdést, melyre részletesebben jövő számunkban térünk ki.

I. L.

Tudomány és világnézet.

Legújabb Kálvin-tanulmányok.

II.

A mult alkalommal láttuk Strasburg és Kálvin egybeillő szellemi és lelki képét külön-külön és láttuk egybeillesztkedve, összeforrvá az építő munkában. Igen, láttuk Kálvint strasburgi csendes gyülekezetében, hol lelkének és szellemének teljes energiáját adta az építéshez, a lelkiismeretek neveléséhez. Lásuk őt most — ugyancsak Pannier Jakab tanulmánya alapján — Strasburgon kívül, egyetemesebb munkamezőkön és azután magán életében, családjá körében: a legszélesebb és a legszűkebb körben, hol Kálvin szellemi és lelki génytelisége igen érdekes megvilágítást nyer. Kálvin, mint külügyi diplomata és mint magánember, ez az a két vonás, amelyet ez alkalommal megrajzolni óhajtunk.

*

Kálvin nemcsak befelé, az egyházban, az iskolában, az államban, hanem kifelé is, a külföldön is egy talpraesett diplomata volt, akinek szava külföldön is nyomott, a labban, aki respektált tekintély volt egész Európaszerte. Horizontja messze túlhaladta gyülekezete és országa határát Alakja messze kiemelkedik a kicsiny strasburgi milieuból. Kálvin erős kapcsolatokat vesz fel Európa nagyobb szellemi és lelki mozgalmival is: diplomáciai tevékenységet indít és fejt ki interecclézsiai és internacionális vonatkozásban.

Amikor a francia király és a német császár megegyeznek egymás között, négy colloquium ül össze három év alatt a függő kérdések elintézésére. Ezeken Kálvin is részt vesz és egyre nagyobb sullyal. Amikor az első colloquium összeül Leipzigban, még senki sem gondol arra, hogy Kálvint is elküldjék ide. De már hat hét múlva Frankfurtra megy Kálvin „akarata ellenére” és részt vesz egy gyűlésen mint hivatalos kiküldött, „hogy szolgálatot tegyen honfitársainak és hitsorsosainak”. Semmi kedve nem volt ide elmenni, egy előtte új és idegen környezetbe: német politikusok, diplomaták és theologusok közé. „Mennyire igyekeztem mindig egyedül lenni önmagamban — mondja Kálvin, — azaz nem szerettem megjelenni társaságokban, nagy gyűléseken, nem tudom, mégis hogy vezettek el mintegy erővel ide a fejedelmi napokra, ahol ember-tömegek társaságában kellett megjelennem”. Kezdetben itt is elhúzódik a zajos tömegtől s egy pár barátot keres magának, kikkel eszmecsere-t folytathat. Itt a frankfurti colloquiumon ismerkedik meg Melanchthonnal, akivel nagyon sokban egyet

értett. Mindketten ugyanazt a mérsékelt politikát követik. Sajnálják, hogy némely lutheranus és zwingliánus ellenségei maradnak a kölcsönös koncesszióknak.

Hat hónappal később Haguenauba delegálják Kálvint Bucerrel és Capitonnal együtt. Itt nagyban szigorúan elbánik a francia király kiküldöttjével, egy diplomata prélátussal, aki azonban nagyra becsüli a humanista papot. Kálvin ezzel a szigorú magatartásával is csak a francia királynak tett szolgálatot a császár és a német protestánsokkal szemben. Ezt maga a francia király is elismerte és meg volt elégedve a jó szolgálatokkal.

Három hónap múlva újra elutazik Kálvin, ez alkalommal már húzamosabb időre és teljesen hivatalos kiküldetésben Wormsba, ahol Bucer, Capiton és Sturm Jakob is megjelennek. Béza mondása szerint miután hallották itt Kálvint vitatkozni, Melanchthon így szólalt meg: „A theologus, egyszerű becsülettel”. Kedves és Kálvin fáradhatatlan szellemére jellemző, hogy a nehéz viták közben elfáradva egy nap latin verseket komponál. Amikor a colloquiumot Ratisbonnba helyezik át, Kálvint is magukkal viszik, aki azonban nem szivesen megy. Ígymen panaszkodik: „elhurcoltattam nagyon is akaratom ellenére”. E colloquium azonban Kálvin gondolatának a diadalával végződött: „Az igazságot meg kell őrizni tisztán és világosan, anélkül, hogy elhomályosítanánk hazugsággal, vagy megrontanánk kételű csipős megjegyzésekkel”. Melanchthon is egyre jobban Kálvin géniusának a hatása alatt áll: „Delectatur magnopere ejus ingenio”. Sőt a német theologusok is őt bízzák meg a porte-parale-lal a katolikusokkal való konferenciájukon.

Ezen nemzetközi és felekezeti konferenciákon való részvétel, a sok utazás egyre jobban kiszélesítették Kálvin horizontjának határait. Megismerte Európa országait, fejedelmeit, városait. Megismerkedett a francia királlyal, sőt magával a német császárral is. Strasburgi tartozkodása után sem szünt meg érdeklődése a külföld iránt, sőt még nagyobb propagandát indított el egészen Lengyelországig és fel egészen Skóciáig az evangélium propagálására.

A katolikus Kampschulte is igen nagybecsülte Kálvin gondolatának ezt a meggazdagodását Strasburgban: „Látköre kiszélesedett ott, tudománya elmélyült. Három évi tanulmány kellett ahhoz, hogy egy hatalmas reformator és törvényhozó legyen belőle, aki, visszatérve Genfbe, minden támadás ellen fenn fogja tudni tartani magát”.

Ezek a külügyi missziók azonban nem feledtetik el vele kicsiny strasburgi nyáját és népes háza táját. A colloquiumok végén azonnal megjelenik gyülekezetében és másnap már prédikál az Igét szomjuhozó népnek.

Mindezt a nagy belföldi és külföldi munkát óriási lelki küzdelmek között végezte Kálvin, mert a genfiak ezalatt erő-

feszítéseket tettek az ő visszahívására. Ezek a kísérletek csakhamar sikerrel is végződtek.

Elutazása előtt azonban pillantsunk még egyszer a nagy reformátorra és hatoljunk be az ő magánéletébe is, amely oly sokunk előtt ismeretlen vagy csak részben volt ismert. Ismerjük meg mint munkatársat, vendéglátót, barátot, testvért, férjet: legszűkebb körben a legtágabb látókörűt, a legkisebb dolgokban a legnagyobb szívűt, s a legföldibb vonatkozásokban a férfiut, aki nem e világból való volt.

*

Munkatársaival való viszonyában már láttuk. Legközelebb állott hozzá Bucer, aki némelykor szigorú, de mindig kedves tanácsadója volt. Előtte Kálvin is igyekezett megalázkodni, ha nem is mindig sikerült is ez neki: „Még nem fékeztem még állati indulatomat — mondja Kálvin —, jöllehet tettem már némely haladást bizonyára“. A fiatalabb munkatársaival szemben Kálvin mindig leereszkedő és gyöngéd volt. Tanácsaival látta el őket saját tapasztalataiból: „Mérsékeld amennyire csak lehet az elhatározás durvaságát a kifejezés mód gyöngédségével“ — mondja egyik segédpapjának. Egy másiknak: Minden iránt szabadok, így szolgálai leszünk a békének és az egyetértésnek“. Ez a szabad szellem vezette őt kifelé és befelé néző magatartásában egyaránt.

Barátságában szenvedélyes és hűséges volt Kálvin. Tanítványainak egész serege rajongja őt körül, akiket Kálvin is nagyon szeret. Egyik tanítványa így ír alá: „tui amantissimus“. A másiktól ő ír így: „Totus ardet“. „Te ismered — emlékezteti Viret — a gyöngédséget vagy jobban mondva szívem lágyágát“. Mikor azonban szakítani kell valamelyik barátjával, nagyon szenved Kálvin. Ez történik, amikor hat évi belső barátság után szakít egy volt plepanussal, aki Angoulême közelében fogadta Kálvint, elkísérte Strasburgba és Genfbe is és sokat segített rajta. De amikor az rekatholizál és régi barátja ellen fordul, Kálvin szakít vele, de nagyon szenved miatta.

Ezután a szakítás után a belső barátság növekszik Kálvin és Sturm, a rektor között, de szívében az első helyet mégis egy honfitársa nyeri el: Claude Feray, fiatal hellénista. „Mily biztos és hűséges barát volt ő számomra — írja Kálvin — ezen két év alatt, ő, aki fentartott engem annyi unalom között: majdnem testvérem volt. Nagy szükségem van egy tanácsadóra, aki nem hagy el engem soha“. Amikor pestis által hal el barátja, így szomorkodik Kálvin: „Isten elvévén őt tőlem, büntetni akarta bűneim!“

Kálvin anyagi helyzete Strasburgban nehéz volt kezdetben és sohasem könnyű. Az első kilenc hónap alatt nem kap fizetést, azután ötvenkét forintot egy évre, amit később a „sco-

larques“ felemelnek száz forintra azzal a feltétellel, ha lemond az előbbi fizetéséről. Ez az évi fizetés — bevallja Farelnek — házassága után alig elég nyolc hónapra, „de ez az én hibám, hogy ilyen helyzetben vagyok“ — mondja Kálvin. Kálvin kezdetben nagy szükségben élt, úgy hogy barátai aggódnak érte. Athononi pap, Farel által informálva, így válaszol: „Nem minden fáradság nélkül takarítottam meg ezt a tíz koronát kegyes Kálvinunk támogatására“. Ő — Béza tanúsága szerint — „távol volt e világ javai sóvárgásától“. Lemondván noyoni javadalmairól is, fix bevétel nélkül marad; azonban módját találja a nálanál szegényebbeknek kölcsönözni, de állandóan hangsúlyozva, hogy nem sürgős a visszafizetés. Később így ír: „Jelenleg olyan helyzetben vagyok, hogy nem tudok fizetni egy as-t sem. Azonban mégis kell élnem abból, amim van, ha nem akarok testvéreim terhére lenni“. „Amije van“ az nagyon kevés: testvérével örökölte Olivétan javainak felét, de ezt is meg akarták osztani egy fiatal neuchâтели leánnyal, akinek unokatestvérük többé-kevésbé jegyese volt. Ez örökség jó-részt könyvekből állt. Kálvin eladja azokat, épen úgy az ő sajátjait is. Erre a forrásra már Strasburgba való megérkezésétől kezdve számított: „Eledelem semmibe sem kerül. Azokhoz a szükségekhez pedig, amelyek a szájon túl vannak, a könyvek fogják szolgáltatni a pénzt“. Könyvnyomtatója előlegez neki rendkívüli költségekre. Farel megbízta azzal, hogy egy hordó könyvét adja el, amit Genéből fognak küldeni Neuchâtelbe: „Ne add oda azokat tíz batzon alól (körülbelül 9 háború előtti korona), ha azonban az egészet kéri, oda hagyhatod nyolcért is“.

Gyengén lévén szituálva anyagilag kezdetben Bucernél lakott és étkezett. Később külön lakása van, ahol számos vendég talál menedéket: némelyek fizetnek pensiont, mások többé-kevésbé ingyen, különösen a boursiers diákok, akik némelykor nagyon éheznek: „valde esuriunt“. A földszinti tágas teremben tartózkodnak a szolgák, ahol gyakran fáradt utasok, katonák kapnak éjjeli szálást. Azonban még sem vesz fel Kálvin akárkit házába. Egy alkalommal visszautasít egy méltatlan prêtre-t: „Nem tartottam méltónak az üdvre, sem egy tekintetre; lakásunk nincs nyitva az előtt, akit az Isten egyháza elkergetett“. De akit egyszer felfogadott lakásába, az az ő vendége volt, arról gondoskodott. Amikor egyik vendége meghal házában pestis járványban, milyen fájdalommal ír az áldozat apjának: „Szerettem mint egy fiut. Tisztelt engem, mint egy apát. Mikor elveszteltem őt, több napon keresztül nem tudtam semmit csinálni, csak sírni. Ne gondoljuk, hogy ő virágjában maradt: Isten szemei előtt ő megérett.“ Ifju vendégei között ott vannak az egyetemi hallgatók, egyszerre négyen is, akiknek nagyobb része minden anyagi megélhetés nélkül van. Kálvin segíti őket, gyűjtést rendez számukra. Segíti testvérét,

Ferayt is, akit ugyancsak Kálvin háza fogad be. Egyik vendég a másíknak adja át a helyet. Sokszor nyolcan is vannak házában, akik bizony mozgalmassá teszik a csendet és magányt szerető Kálvin lakását. Sokszor nézeteltérés is akad a vendégek között. Különösen egy hölgy, aki fia kíséretében van Kálvinnál, sokat disputál Kálvin testvérével, aki méltatlankodva ott is hagyja a házat, megfogadván, hogy addig vissza sem jön, amíg ez a hölgy itt van.

Kálvin népes családja mellett mégis család nélkül volt kezdeten. Megérkezése előtt nyomát sem találjuk házassági préoccupációinak. Bucer hatása alatt kezd foglalkozni e gondolattal. Bucer erkölcsi kötelességnek tartotta a házasságot az evangéliumi prédikátor számára, azért hogy megerősítsék a római egyházzal való szakításukat. Lutherék még a bigámiát is megengedik az ótestamentum szószerinti magyarázása alapján. Ismeretes a langgrave botrányos esete, amelyben Lutherék így határoznak: „az evangélium nem ajánlja, de nem is tiltja azt, amit a mózesi törvény megengedett a házasságot illetőleg!” De ők is látták a példa gyászos következményeit s azt ajánlják, hogy a bigámiát titokban kell tartani. Ezzel elentétben a Strasburgi nép nyíltan ellensége a bigámiának. Egy kétnéjű anabaptistát a vízbe dobnak. A magistratus bünteti a házassági hűtlenséget. A papok fedhetetlen házas életet élnek. Bucer, a volt barát, egy volt apácát vesz feleségül, aki tizenhárom gyermekkel ajándékozta meg őt. Később özvegyiségében másodszor is megházasodik, Capiton özvegyét veszi el, aki Ocolampade első felesége volt.

Egyik reformator sem látott azonban oly tisztán a házasság kérdésében, mint Kálvin, akinek erős jogi és erkölcsi érzéke volt e tekintetben is. Élénken helyteleníti a langgrave kettős házasságát s azt „*δυσγαμία*”-nak minősíti inkább mint *οργαμία*-nak: ocsmány házasságnak inkább, mint kettős házasságnak. Kijelenti, hogy a patriarchák példáját nem kell normatív példának venni, mert az a primitív emberek kapzsiságának szomorú és idői concessiója. Nem osztja az özvegy papok másodszori házasságot, sem a papok quasi-kötelező házasságát. Mindenesetre nem osztja a kötelező nőtlenséget sem: „En, aki oly ellensége vagyok a nőtlenségnek, még mindig nem vagyok megházasodva. Soha sem fogok-e megházasodni? Nem azért lesz, hogy — megszabadulva a hiábavaló lőtás-futástól (tracas) — az Úrnak tudjam odaszentelni magam”. Tehát azért szeretne megházasodni, hogy megszabaduljon a háztartási gondoktól. Ami bizony azt árulja el, hogy Kálvin nem volt szerelmes temperamentum. Erről tesz ő bizonyosságot özvegyiségében is: „A célibátus nem kínozott hajdan sem, győrelem nélkül veszem fel újra egykori nőtlenségi állapotom”.

De Bucer már az első hónapoktól kezdve presszionálja Kálvint, hogy keressen feleséget magának Strasburgban. Kál-

vin levelezik Farellel is ez ügyben, aki ajánl is egy szépséget. „Az egyetlen szépség, aki vonz engem, egy szemérmes, erényes, egyáltalán nem coquette, takarékos, türelmes, képes ügyelni egészségedre. Akit te szemeltél ki, megvalósítja-e ezen feltételeket? Akkor siess, nehogy egy más megelőzzen minket. Ha nem, akkor nem fogunk beszélni többet erről”. És nem is beszélnek erről tíz hónapon keresztül. Azután Kálvin ír egy strasburgi családról, amelyik előnyökben részesíti őt. Ő azonban kitért előlük. „Ez a fiatal nemes személyiség kondíciómon felüli háttal rendelkezett. Nem ismeri nyelvünket... Testvére presszionált engem. Majdnem rám erőszakolták. Az Isten szabadított meg engem. Azt válaszoltam, hogy semmit sem fogok csinálni, ha a lány nem igéri meg azt, hogy megtanulja nyelvünket. A lány időt kért a gondolkozásra”. Ezalatt Kálvin hogy megszabaduljon a hálóból, kezdeményez — először életében — más helyt: „Elküldöttem testvéremet és egy barátomat, hogy kérjék meg egy másiktól a kezét. Ha ő — amit remélek — beleegyezik, az esküvő is meglesz rövidesen”. Az esküvő azonban elmaradt, sőt az eljegyzés is felbomlott: „Még nem találtam feleséget, — írja Farelnek, — nem tudom, kell-e egyáltalán tovább folytatni a keresést. Chaudé és testvérem eljegyeztek. Visszatérésük után három napra azonban olyan hír jutott füleimbe e leányról, hogy kénytelen voltam visszaküldeni testvéremet, aki aztán feloldozott”.

Hat héttel később, hirtelen elhatározás történik, mint annyimászor, Kálvin életében és megházasodik harmincegy éves korában. Feleségül veszi Idelette de Bure özvegyasszonyt, akinek egy fia és egy leánya maradt hátra előbbi férjétől Stordeur Jánostól. Az új házaspár azonban szomorú mézesmedveteket él. Mindkettőt leveri a betegség. „Nehéz fejfájásom utólrát: olyan családi betegség nálam, hogy nem vettem komolyan, de kedden, a predikáció napján, alig-alig tudtam beszélni miatta”. Ágynak dől és izzad kegyetlenül. Feleségét állandóan a hideg rázza, „alig tud felemelkedni ágyán”. Kálvin aggódik miatta és féltő gonddal veszi őt körül. Később, amikor Wormsba megy hivatalos kiküldetésbe s ezalatt Strasburgban kiüt a pestis és megöli és széjjel szórja Kálvin vendégeit, kimondhatatlanul aggódik felesége iránt: „Feleségem visszavonult testvéréhez — írja Kálvin. — Nappal és éjjel szemem előtt van ő, aki tanács nélkül maradt, mivelhogy férje távol van tőle”. Visszatérve még csak tíz hetet tölt Strasburgban s aztán elutazik Genfbe. Felesége nemsokára követi őt ide, ahol kevés év múlva meg is hal.

Nagyon gyenge fizikumú volt, akárcsak maga Kálvin. Ő diák korában még elég jó egészségnek örvendett. Fáradhatatlan gyalogló volt. De a sok éjszakázás (dolgozott), a sok utazás (üldözés, konferenciák) és a lekipásztori gond megtöri egészségét. Már huszonhat éves korában így beszél: „ez a

megtört élet nemsokára befog fejeződni és nem lehet más, mint a halhatatlanság felett való meditáció". A strasburgi klíma is kedvezőtlen volt egészségére. Itt kapott valami lázbetegséget, amelyből aztán soha sem gyógyult ki. Nem is tudott ügyelni egészségére: „Nem tudom gondozni magam úgy, amint te ajánlod” — írja Farelnek. Egy évvel később ugyan csak Farelnek: „Mennyire fiatal vagyok még és látom testem erőtelenségét és indispozícióját”. De aztán hamar elfelejtkezik a világi nyomorúságairól; átadja magát magasabb rendű világoknak: a szelleminek és lelkeinek. Ezekben él ő és gazdagszik, mialatt teste összébb és összébb zsugorodik, mig nem által vitetik egészen ebből a mulandó, árnyékvilágból oda, az örökkévalóságba.

*

Befejezésül próbáljuk megrajzolni Kálvin és felesége portaitját. Kálvinról egy maradt fenn ebből a korszakból, amely Hanauban van (nem nagyon messze Strasburgtól) a református egyház consistoriumának termében: ennek egy másolata a frankfurti egyház tulajdona. Szerzője ismeretlen: se Holbein, se Titien, amint azt állították. A portraiton Kálvin fekete bársony doktorsapkával jelenik meg, egész öltözte ugyanilyen fekete bársony, elegáns egyszerűséggel. Fehér nyakfodorral és fehér kesztyűkkel, amelyeket bal kezében tart. Egyik ujján gyűrű van, amelynek vörös befoglalt drágakövén olvasható talán 1541.

A physionomiája finom, a vonásai gyöngédek, az élénk és kék karikás szemei egyenest előre néznek; a szemöldökei pontosan íveltek, az orra nagy, a szája vékony, a szakállát egészében viseli, kevésbé dús szakáll, de nagyon gondozott, az álla kevésbé előre nyúló, mint a későbbi képein, a járomcsontok pedig kissé kiállók.

Egészében komoly és distingvált. Ez nem egy falusi pap, nem is egy bozontos professzor, hanem inkább egy gentilhomme, aki épen oly könnyedén megjelenik a ferrarei vagy a ralisbonnei udvarban, mint a papok konventjén vagy az egyetemi előadó-teremben.

Idelette de Bure hagyományos portait-ja, a donai múzeumban reprezentál egy még elegánsabb személyiséget. Ő is bársonyba van öltözve, sötét blúz aranyozott gombokkal, duzzadó ujjakkal és karcú derék aranylánc övvel. Hajában ezüst körfésű fekete fátylat tart.

A nyakfodor magas, a selyem ujjak fehér fátyol szövetel borítvák. Ez egy nagyon gazdag bourgeoisie-nak az öltözte, A haja fekete, két kis szallaggal, a szája kicsiny, a szemöldökök ritkásak és majdnem vízszintesek az eléggé előszökő szemöldök íveken, az orra kicsit pisze, az arca elég csinos, kerekded, de jelentéktelen kifejezéssel.

Muzsnai László.

Asszonyainknak.

Szenvedés — vigasztalás.

Száguldva süvít a vihar a ház körül, paskolva csapdossa oda a havat az ablakokhoz. Benn a szobában a lámpa alatt ül az édesanya a kislfiával. Aggódva figyeli a hörgő lélkzetvéttel hangját a szomszéd szobából. Most alszik a beteg — de ha fölébred, akkor újból elkezdődik a kínos fuldoklás, amely már három nap óta gyötri a szegény szenvedőt. Óh vajjon meddig tarthat ez még . . . mi lesz belőle és a gyermekéből, ha . . . ?

A kislfiú a térdére támasztva a könyökét, elmerülve olvas. Hirtelen fölneéz :

„Sokat kellett szenvednie“ — Anyuka, mi a szenvedés ?

Az anya összerezzen s magában ismétli a gyermek szavait. De aztán lenéz a könyvre és mosolyog :

„A szenvedés ? — A szenvedés, fiam, az Isten keze, a mely ránehezedik a szívünkre.“

„Anyám — miért nehezedik ránk az Isten keze ?“

„Hogy közelebb vonjon magához, hogy megerősítsen.“

„Hogy megerősítsen, — mire, anyuka ?“

„Az örökkévalóság számára, kicsi fiam“

„Hát ott is van szenvedés ?“

„Nem, ott már nincs. De a szenvedés, ha legyőztük, megszabadít s közelebb von a mennyhez.“

„De anyuka, amíg itt a földön járunk, hogy szabadulhatunk meg a földtől ?“

„Külsőleg nem — Gáborkám — csak belsőleg. Látod, mindaz, ami be a szívünk úgy bekapaszkodik, az nem a mienk hanem az Úré. S akkor leszünk szabadokká, ha mindazt, amit Ő tőlünk elkér, készségesen visszatesszük a kezébe. Mindenkor mindent oda kell tudnunk adni az Úrnak — ez tesz szabaddá, gyermekem.“

A fiú elgondolkodva néz maga elé, végre újból megszólal :

„Mindent, anyám ? — Apukát is ?“

Remegés fut át az asszony testén.

„Igen, kicsi fiam . . . őt is.“

A gyermek mélységesen elkomolyodik s hallgatva néz bele a hóviharba. Aztán visszafordul a könyvéhez s egy mély sóhajással újra belemélyed az olvasásba.

Az asszony feszülten hallgat át a másik szobába. Milyen csönd van odabenn . . . milyen néma csönd. Egy iszonyú gondolat villan át az agyán s minden vére a szívébe tolul. Felugrik s átrohan a másik szobába s felsikolt :

„Óh Istenem . . . kicsi fiam, ez a szenvedés“ . . . s leroskad az ágy előtt.

Halkan simogatja a tavaszi szellő a házat. A nagy csendben odakünn, hallani a tavasz nesztelen lépteit, amint jön. Lágyan csipogva mozog egy kis madár a fészkében az eresz alatt, mint egy lenge selyemfátyol úgy borul a zsenge zöld lombfakadás a kopár földre.

Az édesanya és a kisfiú megint együtt ülnek, mint akkor, de most olyan más minden. Az édesanya fehér, állátszó kezei remegve simítanak végig a fekete gyászruhán, a szemei könnytelen üres tekintettel néznek bele a fészlő tavaszba.

A gyermek anyjának kopott bibliájában lapozgat. Sóvár szemekkel gondolkozik azon, amit olvas. „Vigasztalást adok nektek” . . . Anyuka, mi az vigasztalás? — s kis kezét könnyörogve teszi bele az anyjába.

Az asszony üresen néz maga elé.

„Vigasztalás? — óh Gáborkám — az nincsen.”

„De anyuka, itt meg van írva.”

Az anya ránéz s meglátja a bibliát. Remegő hangon mondja:

„Olvasd el, mi van megírva?”

„Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusunknak Atyja és minden vigasztalásnak Istene, aki megvigasztal minket minden nyomoruságunkban. Mert amint bőséggel kijutott nekünk a Krisztus szenvedéseiből, úgy bőséges is a mi vigasztalásunk Krisztus által.”

A gyermek fölneéz s örömmel látja, hogy anyjának szemében egy mély ragyogás gyúlt föl. Elveszi a könyvet tőle és lapozgat benne, a fiú figyelmesen nézi.

„Anyuka, — hát mi a vigasztalás?”

De anya nem felel, csak olvas.

„Mert megtanulta azokból, amiket szenvedett, az engedelmességet.”

Aztán feltekint s elgondolkozva mondja:

„A vigasztalás az Urnak keze, amely szeliden megsimogatja a szívünket s áldássá változtatja a szenvedést.”

„Akkor megint örülhetünk, ugye anyuka?” s szemei kéréző vággyal néznek az anyjára.

„Kifelé nehezen — Gáborkám — de benn a szívünk mélyén, igen.”

S magához öleli s megcsókolja a szemeit, az apja szemeit.

„Azért akár élünk, akár halunk, az Uréi vagyunk.”

— Látod, Gáborkám, ez kapcsol össze apukával is. Ha mi lenn vagyunk is még a földön s ő odafenn a mennyben — mi is, ő is csak egyre nézünk. Jézusra, a mi Megváltónkra.

Ragyogó szemekkel néz rá a gyermek:

„Óh, ayukám, milyen szép ez!” — s mélyen, boldogan föllélekzik.

„Éz a vigasztalás, kicsi fiam.” . . .

Pilder Mária.

Egyházi Szemle.

Egy lelkész heti munkarendje.

Hétfő. Reggel 6—7. Csendes óra. 7—8. Istentisztelet, rövid bibliamagyarázattal. Utána a konfirmándusokkal tanítás és énekgyakorlat. 9 órakor a vasárnapi textus kiválasztása, a téma és a főrészek megjelölése. 10—11. Az irodai teendők ellátása. 11—1. Iskolai vallástanítás. 2—4-ig tanulás, olvasás, esetleges lelkészi funkciókra készülés, vagy azok végzése. 4—6. Beteglátogatás, hívek látogatása. 6—7. Bibliakör az asszonyokkal. 7—9. Szabad foglalkozás. 9—10. Csendes óra.

Kedd. 6—9-ig mint fent. 9—10. A vasárnapi predikáció vázlatának elkészítése, a legfőbb gondolatok kijelölésével. 10-től d. u. 6-ig mint fent. 6—7. Bibliakör a férfiakkal. Tovább mint fent.

Szerda. 6—9-ig mint fent. 9—10. A vasárnapi predikáció bevezetésének megírása. D. u. mint fent, 6—7. Bibliakör a leányokkal. Tovább mint fent.

Csütörtök. 6—8-ig mint fent. 8—10. A vas. pred. I. részének megírása. D. u. 5-ig mint fent. 5—6. Vas. isk. előkészítő óra. 6—7. Bibliakör a fiúkkal. Tovább mint fent.

Péntek. 6—8-ig mint fent. 8—10. A vas. pred. II. rész és befejezés megírása. D. u. 6-ig mint szerdán. 6—7. Pesbiterekkel konferencia. Tovább mint fent.

Szombat. 6—9-ig mint szerdán. 9—10. A predikáció megtanulása. 10—1-ig a vasárnapi teendőkre való előkészülés. D. u. a hívek ügyeiben való levelezés és eljárás. 7—10-ig mint fent.

Vasárnap. Fél 9-től fél 10-ig vasárnapi iskola. 10—11. Istentisztelet. 11—1. Keresztelés, esketés. D. u. 3—4. Kátémagyarázat. 4—6. Kirándulás vagy népünnepély. 6—7. Vall. estély. Tovább mint fent.

A lelkész teendői.

Hivatalos teendők: Az irodai munka végzése. Lelkészi funkciók végzése.

Igehirdetés: Mindennapi reggeli istentiszteletek, bibliamagyarázattal. Vasárnapi predikáció és kátémagyarázat.

Évangelizáció : Bibliakörök és konferenciák a felnőttekkel és presbiterekkel. Irodalmi munka és iratterjesztés.

Vallásos nevelés : Iskolai vallástanítás, konfirmándusok előkészítése, vasárnapi iskola, fíj. bibliakörök és konferenciák.

Lelkigondozás és szeretetmunka : Beteglátogatás, hivek látogatása, a hivek ügyeiben való levelezés és eljárás. Szegények, árvák stb. érdekében való munkaszervezés és irányítás.

Önnevelés : Csendes órák, tanulás, olvasás, keresztyén életrend és gyakorlat.

*

A fentebbi két kis közleményt egy városi lelkésztársunk küldötte be abból a szempontból, hogy adalékul szolgáljanak egy lelkipásztori munkaprogram kialakításához. Megjegyzi, hogy itt nem eszményt körvonalazott, hanem az ő tényleges elfoglaltságát és a körülmények által parancsolt élet és munkarendjét írta le. Kérdi; sok-e, kevés-e az, amit végez? Pótlendő volna-e és mivel, hogyan a munkarendje és a teendők jegyzéke? Hogy alakulna falun? — Szeretnők, ha olvasóink a lelkipásztor heti munkarendjére és teendőire nézve a fentiekhez fűzött megjegyzéseiket lapunkhoz beküldenék.

Előfizetések nyugtázása.

Folyó évi március 15-éig a következő előfizetések folytak be kiadóhivatalunkhoz: Molnár Sándor Arad 150, Kalmár István Bályok 150, Jakab József Bögdöz 150, Bőjthe Andor Marosjára 150 Ref. Wesselényi Kollégium Zilah 135, Kiss Endre Keresztvár 75, Kónya Kálmán Bádeni 300, Kömives Sándor Bátfa 180, Simon Mihály Rimaszombat 170, Joan Vondra Prosec 360, Szász Márton M. régen 150, Janó Albert Hátszeg 130, Tóth Kálmán Deáki 180, Páloczi Czinke István Rimaszombat 180, Simon József Szeszta 180, Kovács Lajos Nádasd 180, Fürjész Jenő Petószinyei 150, Koncsol János Felsőlánczi 180, Pásztor István Bárca 100, Kőszeghi Gábor Tornagörgő 180, Demeter István Küsmöd 150, Derzsi Endre Kisgalambfalva 75, Sipos Gyula M. Borzás 150, Saja Sándor Helyt 75, Gulya Géza Helyt 75, Molnár Imre Bardocz 75, Szászvárosi ref. egyh. lelk. hiv. 150, Lőrinczi Árpád Vajasd 115, Sebestyén Ferenc B. Krakkó 75, Szabó Zoltán Lupény 150, Muzsnay Ödön Nyáradszereda 75, Balogh Jenő Istvánháza 150, Toró Ákos Galac 150, Ref. egyház Erzsébetváros 150, Jancsó Lázár Páké 90. Járay Márton Zágón 150, Kovács Sándor Vajasd 150, Keresztesi Gyula M. Péterlak 190, Hegedüs Albert Szalacs 150, Maksay Elemér Radnót 300, Ref. Egyház Ujvidék 360, Frenczel Béla Ruszka 175, Kiss József Hejcze 175, Szabó Lajos Csobadon 180, Sigmond József Jánosfalva 300, Kassay Béla Tenke 150, Bodor Jenő Szatmár 40, Csiszár Gyula Pele 150, Csulak Ferenc Béta 150, Bartha Lajos Aranyosgyéres 100, Nánay Atilla Hecgszöllös 180 Leut.